

Голубцова Олена Олександрівна,
ст. викладач кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ДОКАЗУВАННЯ У ДЕЯКИХ КАТЕГОРІЯХ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ІЗ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Єдність судової практики є гарантією довіри громадян до судової влади. Завдяки єдності судової практики реалізується принцип рівності всіх громадян перед законом і судом. Стабільність судової практики є одним з ознак правової держави.

Однак сучасна судова практика свідчить про неоднорідність, а в деяких випадках про суперечливість судових рішень. Цьому сприяє суперечливість підходів в тлумаченні норм права і застосуванні теоретичних положень до правозастосовної практики.

Найважливішим завданням підготовки цивільної справи до судового розгляду, а в подальшому і об'єктивного вирішення цивільної справи, винесення законного та обґрунтованого судового рішення є правильне і повне визначення предмета доказування, тобто фактів, які підлягають встановленню в судовому розгляді. Здавалося б, в такої не складної цивільної справі, як розірвання шлюбу, немає єдності в думках при визначенні предмета доказування ні в теорії сімейного та цивільного процесуального права, ні в судовій практиці. У теорії виділяють загальні і спеціальні підстави (факти), мотиви, приводи і причини розірвання шлюбу. [2,136-145;3,99]

Однак, для судової практики більшого значення мають такі поняття як юридичний і неюридичний (доказовий) факти і встановлення чіткої межі між ними. Юридичні факти – це обставини, з якими закон пов'язує виникнення, зміну та припинення правовідносин. А неюридичні факти мають протилежне значення і необхідні для встановлення юридичного факту. Необхідний склад юридичних фактів визначається нормами матеріального права, якими регулюються спірні правовідносини. Але в деяких випадках в законі прямо не вказується той факт, з яким він пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин. Подібна ситуація існує і при визначенні юридичної підстави (факту) припинення шлюбу.

В даному випадку потрібно виходити з самого поняття сім'ї та шлюбу і їх взаємозв'язку. Сімейні правовідносини набувають свою юридичну силу тільки після реєстрації шлюбу в установленому законом порядку.

І тільки факт реєстрації є підставою для подальшого виникнення сімейних правовідносин (немайнових і майнових). Але сама по собі реєстрація шлюбу носить формальний характер (як форма закріплення правовідносини) і без наявності сім'ї не має юридичних наслідків (фіктивний шлюб). Таким чином саме факт сімейних відносин має першорядне юридичне значення.

Відповідно до Сімейного кодексу шлюб укладається з метою створення сім'ї. Отже, можна визначити зворотну послідовність: шлюб розривається, якщо сім'ї немає. Тому найголовнішим юридичним фактом при розгляді цивільних справ про розірвання шлюбу є обставина фактичного припинення сімейних відносин і не можливості їх збереження. Можливість збереження сім'ї має також важливе юридичне значення, тому для визначення цієї обставини дається термін на примирення подружжя.

Всі інші обставини, які встановлюються судом по даній категорії справ мають не юридичне значення, але мають доказовий зв'язок юридичним фактом. У правозастосовній практиці складно безпосередньо встановити факт наявності сім'ї, її відсутності, можливості збереження сім'ї. Все це можна зробити тільки встановивши ряд доказових фактів, які в своїй сукупності будуть свідчити про наявність або відсутність юридичного факту.

Так, для встановлення наявності сім'ї (юридичний факт) необхідно встановити ряд обставин, які є ознаками сім'ї, викладеними в ст. 3 СК: спільне проживання, загальний побут, взаємні права і обов'язки. Для встановлення відсутності сім'ї – відповідно навпаки. Але для розірвання шлюбу можуть мати значення і інші обставини, які є по суті приводом для розірвання шлюбу: алкоголізм, наркоманія, відмінність характерів і тощо.

Подібна ситуація складається в багатьох цивільних справах.

Привстановленні фактичних шлюбних відносин необхідно встановити наявність сім'ї де-факто, тобто наявність всіх ознак сім'ї (доказових фактів). Під час поділу майна подружжя (особливо у випадках, де немає розірвання шлюбу) необхідно встановити неможливість спільного володіння, користування і розпорядження ними майном (юридичний факт).

Правильне визначення фактів, що входять до предмету доказування, їх першорядності і послідовності має велике значення також для об'єктивності судового рішення. Будь-яке судове рішення містить в собі силогізм. Силогізм – це форма дедуктивного умовиводу, в якій з двох або декількох висловлювань (посилок) слід нове висловлювання (висновок).

Такими посиланнями для загального висновку, що міститься в резолютивній частині судового рішення, виступають юридичні і доказові факти, викладені в мотивувальній частині.

Література:

- 1.Сімейний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 2947-III//Відомості Верховної Ради України. –2002. – №21-22. – Ст.135.
- 2.Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. – М., Юристъ, – 1999.
- 3.Тертышников В.И. защита семейных правоотношений в гражданском судопроизводстве. – Х., 1976